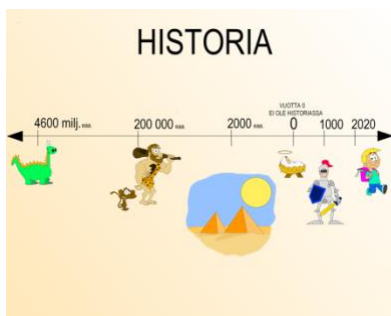

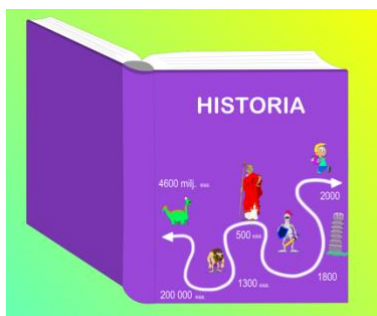
IHMISEN ESIHISTORIA

MITÄ HISTORIA ON?

aikajana

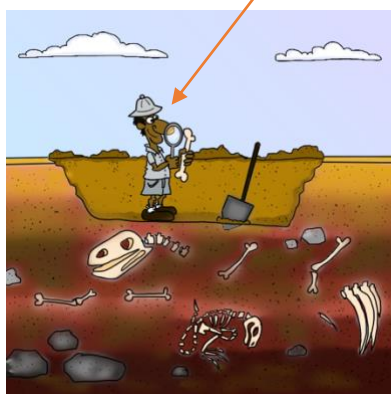
historian oppiaine

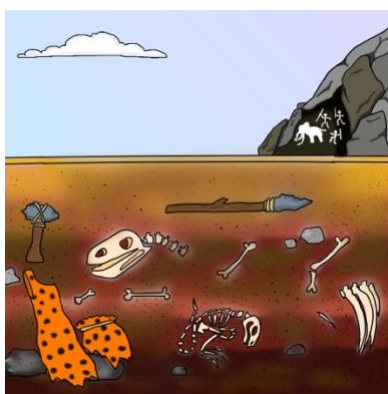
historiantutkija

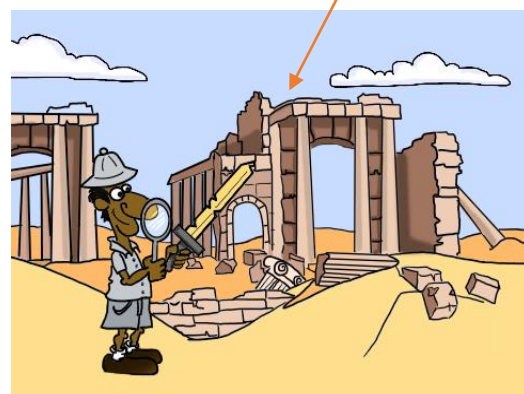
arkeologi

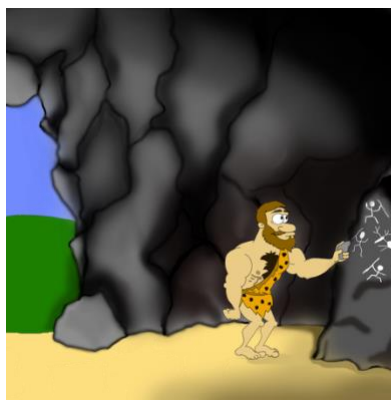
arkeologiset lähteet

rauniot

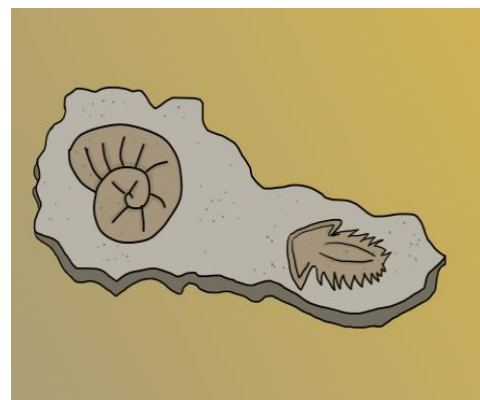
luolamaalaus

luuranko

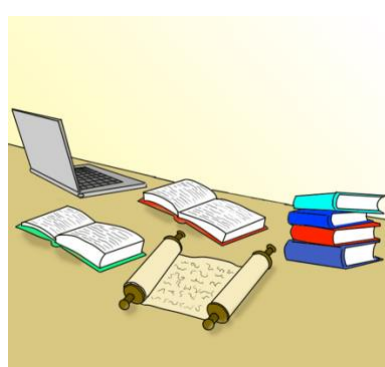
fossiili

suullinen lähde

lähteet

tulkinta / päätelmä

MITÄ HISTORIA ON?

Historia on sitä, että menemme ajassa taaksepäin.

Historia on menneisyyttä.

Menneisyys on jotakin, mikä tapahtui jo.

Kaksi tuntia sitten, eilen, viime viikolla, 2 000 vuotta sitten on historiaa eli menneisyyttä.

HISTORIA =

- menneisyys
- tiede
- koulun oppiaine

Opiskelet koulussa historiaa, jotta tiedät, mitä aikaisemmin on tapahtunut ja miksi.

Historialliset lähteet

Historiantutkijat tutkivat menneisyyden asioita lähteiden avulla.

Lähteet ovat menneisyyden jälkiä.

ERILAISET HISTORIALLISET LÄHTEET

<u>arkeologiset lähteet</u>	<u>kirjoitetut lähteet</u>	<u>kuvalliset lähteet</u>	<u>suulliset lähteet</u>
luolamaalaukset	kartat	taideteokset	suulliset kertomukset
luut, fossiilit	kirjeet	valokuvat	haastattelut
työkalut, esineet	kirjat		
rauniot			

Historiantutkijat eivät voi aina tietää, onko kaikki totta. Pitää olla lähdekritiikkiä.

Lähdekritiikki = Onko lähde totta, luotettava, aito?

Historiantutkijat tekevät menneisyyden tapahtumista oman tulkinnan eli päätelmän.

Älä usko kaikkea, mitä luet.

TEHTÄVÄT: MITÄ HISTORIA ON?

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Historia on menneisyyttä.
2. Menneisyys on sitä, mikä tapahtuu huomenna.
3. Historia voi tarkoittaa myös tiedettä tai koulun oppiainetta.
4. Historiantutkijat tutkivat menneisyyttä erilaisten lähteiden avulla.
5. Luut ja fossiilit ovat kirjoitettuja lähteitä.
6. Suullisia lähteitä ovat haastattelut.
7. Luolamaalaukset ovat arkeologisia lähteitä.
8. Kirje tai kirja on kirjoitettu lähde.
9. Kaikki, mitä historiantutkijat sanovat ja kirjoittavat, on varmasti totta.
10. Kaikki, mitä luemme historian kirjoista, on varmasti totta.
11. Historiantutkijat tekevät menneisyyden tapahtumista oman tulkinnan.

Vastaa kysymyksiin.

1. Mitä historia on?
2. Ovatko eilen tapahtuneet asiat historiaa?
3. Mitä on menneisyys?
4. Miksi koulussa opiskellaan historiaa?
5. Minkä avulla historiantutkijat tutkivat menneisyyttä?
6. Mitä tarkoittaa lähdekritiikki?
7. Mitä tarkoittaa, että historiantutkija tekee oman tulkinnan?
8. Mitä ovat arkeologiset lähteet?
9. Mitä ovat kirjoitetut lähteet?
10. Mitä ovat kuvalliset lähteet?
11. Mitä ovat suulliset lähteet?

TEHTÄVÄT: MITÄ HISTORIA ON?

Kirjoitustehtävä.

Harjoittele kirjoittamaan seuraavat sanat:

- aikajana
- historiantutkija
- menneisyys
- arkeologi
- lähteet
- arkeologiset lähteet
- historialliset lähteet
- tulkinta
- rauniot
- suulliset lähteet
- fossiili
- lähdekritiikki
- taideteokset
- luuranko
- kuvalliset lähteet
- kirjoitetut lähteet

Esseetehtävä.

Valitse aihe ja kirjoita siitä niin paljon kuin tiedät.

1) Mitä historia on?

2) Historialliset lähteet

Kerro erilaisista historiallisista lähteistä:

- arkeologiset lähteet
- kuvalliset lähteet
- kirjoitetut lähteet
- suulliset lähteet

3) Lähdekritiikki.

Olet historiantutkija, joka löytää historiallisen lähteen.

Valitse jokin seuraavista lähteistä (arkeologinen, kuvallinen, kirjoitettu ja suullinen).

Mitä tarkemmin löysit? Jotain esineitä?

Pohdi lähdekritiikin merkitystä tekemässäsi löydössä.

Voitko uskoa kaikkeen, mitä saat asiasta selville?

Perustele vastauksesi.

VASTAUKSET: MITÄ HISTORIA ON?

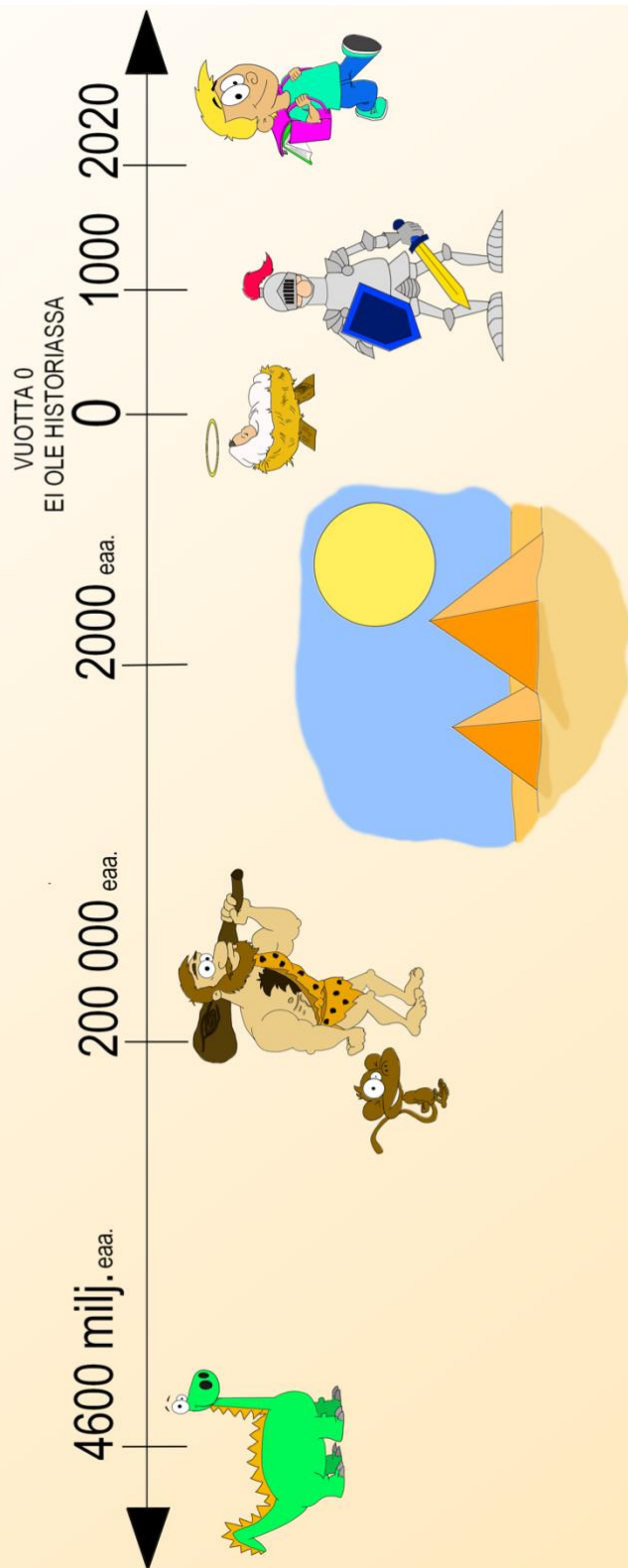
Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Oikein.
2. Väärin. (Menneisyys on sitä, mikä tapahtui aikaisemmin, esimerkiksi eilen.)
3. Oikein.
4. Oikein.
5. Väärin. (Luut ja fossiilit ovat arkeologisia lähteitä.)
6. Oikein.
7. Oikein.
8. Oikein.
9. Väärin. (Historiantutkijoiden vastaukset ovat heidän omia päätelmiään.)
10. Väärin. (Muista lähdekritiikki, historian asiat ovat tutkijoiden tekemiä tulkintoja.)
11. Oikein.

Vastaa kysymyksiin.

1. Historia on menneisyyttä, koulun oppiaine ja tiede.
2. Kyllä, eilinen on jo historiaa.
3. Menneisyys on sitä, mikä on jo tapahtunut, esimerkiksi viime viikolla.
4. Koulussa opiskellaan historiaa, jotta oppii, mitä aikaisemmin on tapahtunut ja miksi.
5. Tutkijat tutkivat menneisyyttä historiallisten lähteiden avulla.
6. Lähdekritiikki on sitä, että pohtii, onko lähde luotettava.
7. Historiantutkija tutkii lähteen (esimerkiksi jokin esine) ja tekee siitä oman päätelmän. Hän päättelee, milloin esine on tehty ja mihin sitä on käytetty.
8. Arkeologiset lähteet: luolamaalaukset, luut, fossiilit, työkalut, esineet, rauniot.
9. Kirjoitetut lähteet: kartat, kirjeet ja kirjat.
10. Kuvalliset lähteet: taideteokset ja valokuvat.
11. Suulliset lähteet: suulliset kertomukset ja haastattelut.

HISTORIA

AIKA JA HISTORIA

Ihmiset jakavat historian eli menneisyyden kahteen isompaan osaan:

ESIHISTORIALLINEN AIKA

- ihmiset eivät osaa kirjoittaa
  - ei ole kirjoitettuja lähteitä (kirjoja, kirjeet)
  - arkeologi tutkii esineitä
- esihistoriallinen aika jaetaan näin:
1. kivikausi
  2. pronssikausi
  3. rautakausi

HISTORIALLINEN AIKA

- ihmiset osaavat kirjoittaa (kirjoitustaito)
  - on kirjallisia lähteitä (kirjat, kirjeet)
  - historiantutkija tutkii kirjoja
- historiallinen aika jaetaan näin:
1. vanha aika
  2. keskiaika
  3. uusi aika
  4. uusin aika (elämme nyt)

Esihistorian tutkiminen on tutkijoille hankalaa, koska kirjallisia lähteitä (kirjoja) ei ole.

Vuotta 0 ei historiassa ole, mutta olemme aloittaneet **ajanlaskun** (laskemaan aikaa) Jeesuksen syntymästä, jonka uskotaan syntyneen näihin aikoihin.

Ennen ajanlaskun alkua (ennen vuotta 0) on ollut ihmisiä ja elämää jo pitkään.

Esimerkiksi Egyptissä rakennettiin pyramideja jo 2 000 vuotta ennen ajanlaskun alkua.

Näin vuodet merkitään ennen vuotta 0:

- eKr. (= ennen **K**ristuksen syntymää)
TAI
- eaa. (= ennen **a**janlaskun **a**lkua)

Esimerkiksi antiikin aika alkoi 700 eaa. eli 700 vuotta ennen ajanlaskun alkua eli vuotta 0.

Näin vuodet merkitään vuoden 0 jälkeen:

- jKr. (= jälkeen **K**ristuksen syntymän)
TAI
- jaa. (= jälkeen **a**janlaskun **a**lun)

Esimerkiksi keskiaika alkoi 400 jaa. eli 400 vuotta ajanlaskun jälkeen.

Lyhennettä jaa. ei ole pakko käyttää (keskiaika 400–1500).

Vuodet ennen ajanlaskun alkua on pakko merkitä lyhenteellä eaa. (vanha aika 3000 eaa.)

Opettele!

1 minuutti = 60 sekuntia (kuorit kananmunan)

1 tunti = 60 minuuttia (opiskelet koulussa matematiikkaa)

1 päivä (vuorokausi) = 24 tuntia (aamusta seuraavaan aamuun asti)

1 kuukausi = esimerkiksi 31 päivää (joulukuu)

1 vuosi = 12 kuukautta (sinulla on syntymäpäivä kerran vuodessa)

Tiesitkö, että vuodessa on 365 päivää?

Tiesitkö, että ennen ihmiset seurasivat aikaa auringon ja aurinkokellon avulla?

Vuosi = 12 kuukautta

2015

2016

2017

Vuosikymmen = kymmenen vuotta

1970

1980

1990

Vuosisata = sata vuotta

1800-luku

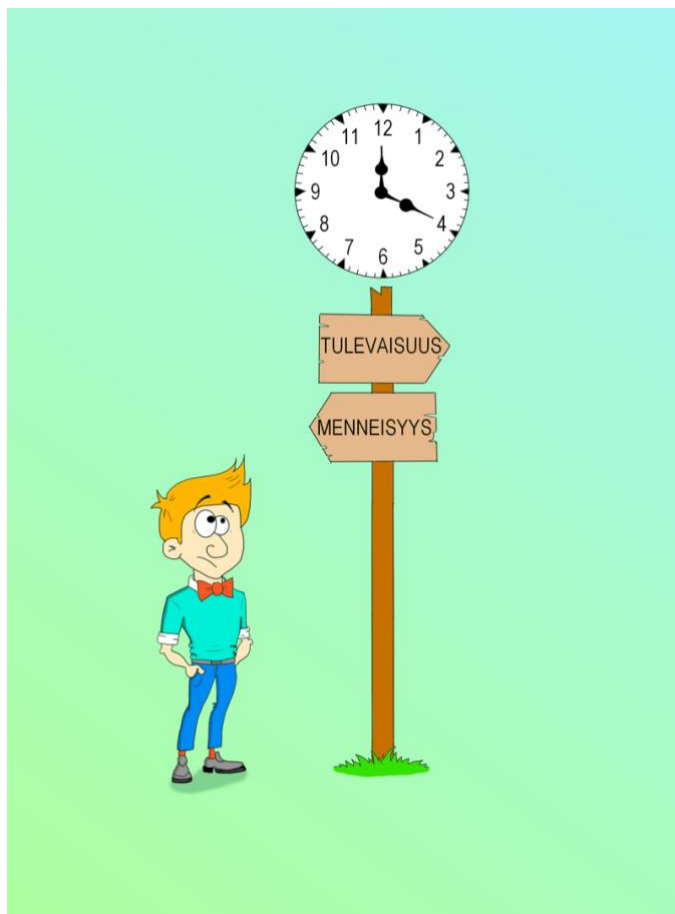
1900-luku

2000-luku

Vuosituhat = tuhat vuotta

1000

2000

TEHTÄVÄT: AIKA JA HISTORIA

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Ihmiset jakavat historian esihistorialliseen ja historialliseen aikaan.
2. Esihistorialliselta ajalta on kirjallisia lähteitä.
3. Kirjoitustaidon oppiminen aloitti historiallisen ajan.
4. Kivi-, pronssi- ja rautakausi ovat esihistoriallista aikaa.
5. Aika, jota elämme nyt, on nimeltään uusin aika.
6. Historiassa ei käytetä vuotta 0.
7. Lyhenne eaa. tarkoittaa ennen ajanlaskun alkua.
8. Vuosi 400 jaa. tarkoittaa 400 vuotta jälkeen ajanlaskun alun.
9. Vuosituhat tarkoittaa kymmentä vuotta.
10. Vuosisata tarkoittaa sataa vuotta.

Vastaa kysymyksiin.

1. Mihin kahteen suureen osaan ihmiset jakavat historian?
2. Miksi esihistorian tutkiminen on tutkijoille niin hankalaa?
3. Mihin kolmeen aikakauteen ihmiset jakavat esihistoriallisen ajan?
4. Mistä alkaa historiallinen aika? Mitä ihmiset keksivät?
5. Mihin neljään aikakauteen ihmiset jakavat historiallisen ajan?
6. Oliko olemassa ihmisiä ja eläimiä ennen ajanlaskun alkua?
7. Kuinka monta päivää vuodessa on?
8. Kirjoita jokin vuosituhat.
9. Kirjoita jokin vuosisata.
10. Kirjoita jokin vuosikymmen.
11. Kirjoita jokin vuosi.

TEHTÄVÄT: AIKA JA HISTORIA

Kirjoitustehtävä.

Harjoittele kirjoittamaan seuraavat sanat:

- esihistoriallinen aika
- historiallinen aika
- kivikausi
- pronssikausi
- rautakausi
- vanha aika
- keskiaika
- uusi aika
- uusin aika
- ennen ajanlaskun alkua (eaa.)
- jälkeen ajanlaskun alun (jaa.)
- vuorokausi
- vuosikymmen
- vuosisata
- vuosituhat
- kirjoitustaito

Harjoittele laskemaan.

1. Nyt on 2000-luku. Mikä vuosi on nyt?
2. Minä vuonna sinä olet syntynyt?
3. Kuinka monta vuotta on kulunut sinun syntymästäsi nyt?
4. Laske $2020 - 10$.
5. Laske $2000 - 300$.
6. Laske $1950 - 130$.
7. Mene tästä hetkestä 100 vuotta taaksepäin. Mille vuosisadalle tulet?
8. Mene tästä hetkestä 400 vuotta taaksepäin. Mille vuosisadalle tulet?
9. Mene 1 000 vuotta taaksepäin. Mille vuosisadalle tulet?
10. Kuinka monta vuosisataa on kulunut 1300-luvulta tähän hetkeen?
11. Kuinka monta vuosisataa on kulunut vuodesta 300 eaa. tähän hetkeen?
12. Kuinka monta vuosisataa on kulunut vuodesta 2000 eaa. tähän hetkeen?
13. Kuinka monta vuotta on kulunut vuodesta 2010 tähän hetkeen?
14. Kuinka monta vuotta on kulunut vuodesta 1990 tähän hetkeen?
15. Kuinka monta vuotta on kulunut vuodesta 1880 tähän hetkeen?

Piirrä yksi aikajana, johon merkitset ainakin seuraavat asiat:

- nykyinen vuosi
- oma syntymävuosi
- äidin tai isän syntymävuosi
- isoäidin tai isoisän syntymävuosi
- Suomen itsenäistymisvuosi

VASTAUKSET: AIKA JA HISTORIA

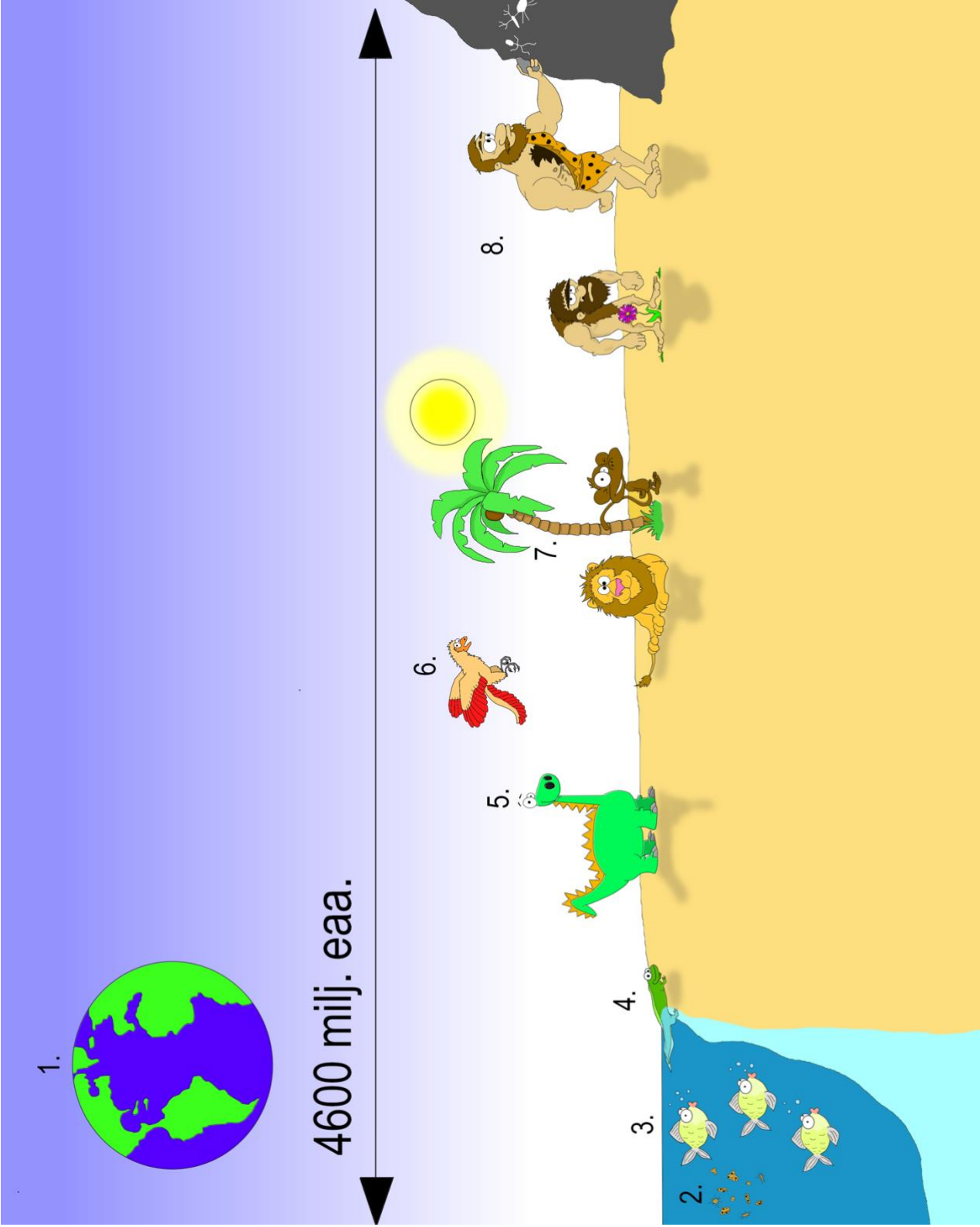
Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Oikein.
2. Väärin. (Esihistorialliselta ajalta ei ole kirjallisia lähteitä.)
3. Oikein.
4. Oikein.
5. Oikein.
6. Oikein.
7. Oikein.
8. Oikein.
9. Väärin. (Vuosituhat tarkoittaa tuhatta vuotta.)
10. Oikein.

Vastaa kysymyksiin.

1. Historia jaetaan esihistorialliseen ja historialliseen aikaan.
2. Esihistorialliselta ajalta ei ole kirjallisia lähteitä, tutkitaan vain esineitä.
3. Esihistoriallinen aika jaetaan: kivikausi, pronssikausi ja rautakausi.
4. Historiallinen aika alkaa kirjoitustaidon keksimisestä.
5. Historiallinen aika jaetaan: vanha aika, keskiaika, uusi aika, uusin aika.
6. Kyllä, ihmisiä ja eläimiä oli jo ennen ajanlaskun alkua.
7. Vuodessa on yleensä 365 päivää.
8. Kirjoita jokin vuosituhat. Esim. 2000.
9. Kirjoita jokin vuosisata. Esim. 1700.
10. Kirjoita jokin vuosikymmen. Esim. 1960.
11. Kirjoita jokin vuosi. Esim. 2016.

ELÄMÄN SYNTY

ELÄMÄN SYNTY

1. Maapallo syntyi avaruudessa noin 4,7 miljardia vuotta sitten.
Aikojen alussa maapallo oli sulaa kivimassaa, joka vähitellen jäähmettyi kiveksi.
Näin maapallolle syntyi kiinteä kuori.
Elämän kehittyminen maapallolle kesti miljoonia vuosia.
2. Meret syntyivät maapallolle, kun vesihöyry tiivistyi vedeksi ja satoi vetenä maahan.
Vedessä alkoi kehittyä elämää.
Syntyivät ensimmäiset solut.
Soluista kehittyivät ensimmäiset eliöt, bakteerit.
Syntyi kasveja, kuten sinilevä.
Kasvit alkoivat tuottaa happea.
3. Vedessä syntyi uusia lajeja, esimerkiksi kaloja.
Kasvit ja sienet alkoivat levittäytyä maalle.
4. Myös eläimet alkoivat siirtyä vedestä maalle.
Sammakot olivat ensimmäisiä maaselkärankaisia.
5. Krokotiilieläimet kehittyivät isoiksi dinosauruksiksi.
Ensimmäiset dinosaurukset olivat koiran kokoisia.
Tuhansien vuosien aikana ne kehittyivät isoiksi hirmuliskoiksi.
Jotkut dinosaurukset olivat kasvinsyöjiä ja jotkut lihansyöjiä.
Kaikki dinosaurukset kuolivat sukupuuttoon luonnonkatastrofin takia.
Tiedämme dinosauruksista, koska tutkijat ovat löytäneet niiden fossiileja.
6. Linnut kehittyivät liskoista.
Lintuja voidaan sanoa dinosauruksiksi.
Näin eläimet siirtyivät vedestä ja sitten maasta myös ilmaan.
7. Maapallolla oli vihdoinkin paljon erilaisia kasvi- ja eläinlajeja.
8. Kesti vielä miljoonia vuosia dinosaurusten jälkeen, ennen kuin alkuihminen kehittyi.
Ihminen on apinoita lähellä oleva laji.
Ihminenkin oli aluksi karvainen.
Nykyihminen kehittyi vasta noin 200 000 – 100 000 vuotta sitten Afrikassa.

TEHTÄVÄT: ELÄMÄN SYNTY

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Maapallo syntyi kymmenen miljardia vuotta sitten.
2. Elämän kehittyminen maapallolle oli nopeaa.
3. Meret syntyivät sadevedestä.
4. Ensiksi elämä maapallolla alkoi kehittyä vedessä.
5. Kasvit tuottavat happea.
6. Ensiksi maalle siirtyivät vedestä kasvit ja sienet.
7. Sammakot olivat ensimmäisiä maaselkärankaisia.
8. Dinosauruksia oli paljon ennen krokotiileja.
9. Kaikki dinosaurukset kuolivat sukupuuttoon.
10. Nykyihminen kehittyi Euroopassa.

Vastaa kysymyksiin.

1. Miten maapallolle muodostui kiinteä kuori?
2. Miten meret syntyivät maapallolle?
3. Mitä elävää veteen syntyi ensimmäisenä?
4. Mitkä olivat ensimmäisiä eliöitä?
5. Mitkä kasvit syntyivät ensimmäisiksi?
6. Mitä kasvit tuottavat?
7. Mistä eläimistä kehittyivät dinosaurukset?
8. Mistä tiedämme, että dinosauruksia on ollut olemassa?
9. Mistä eläimistä linnut kehittyivät?
10. Mikä eläin on ihmisen lähin sukulainen?
11. Missä maanosassa kehittyi nykyihminen?

TEHTÄVÄT: ELÄMÄN SYNTY

Kirjoitustehtävä.

Harjoittele kirjoittamaan seuraavat sanat:

- maapallo
- sadevesi
- selkärangaiset eläimet
- dinosaurukset
- krokotiilit
- sukupuutto
- nykyihminen
- Afrikka
- miljoona
- miljardi
- eliöt
- bakteerit
- hirmuliskot
- kasvinsyöjä
- lihansyöjä
- luonnonkatastrofi

Laita asiat järjestykseen, numeroi (1–8).

Nykyihminen kehittyi. _____

Vedessä kehittyivät kalat. _____

Maapallo syntyi. _____

Linnut kehittyivät. _____

Vedessä syntyivät solut ja bakteerit. _____

Vesieläimet siirtyivät maalle. _____

Apinaeläimet kehittyvät. _____

Dinosaurukset kehittyvät. _____

Tarkista oikea rivi: 8, 3, 1, 6, 2, 4, 7, 5.

Esseetehtävä.

1) Kerro, miten elämä kehittyi maapallolla nykyihmiseen asti.

VASTAUKSET: ELÄMÄN SYNTY

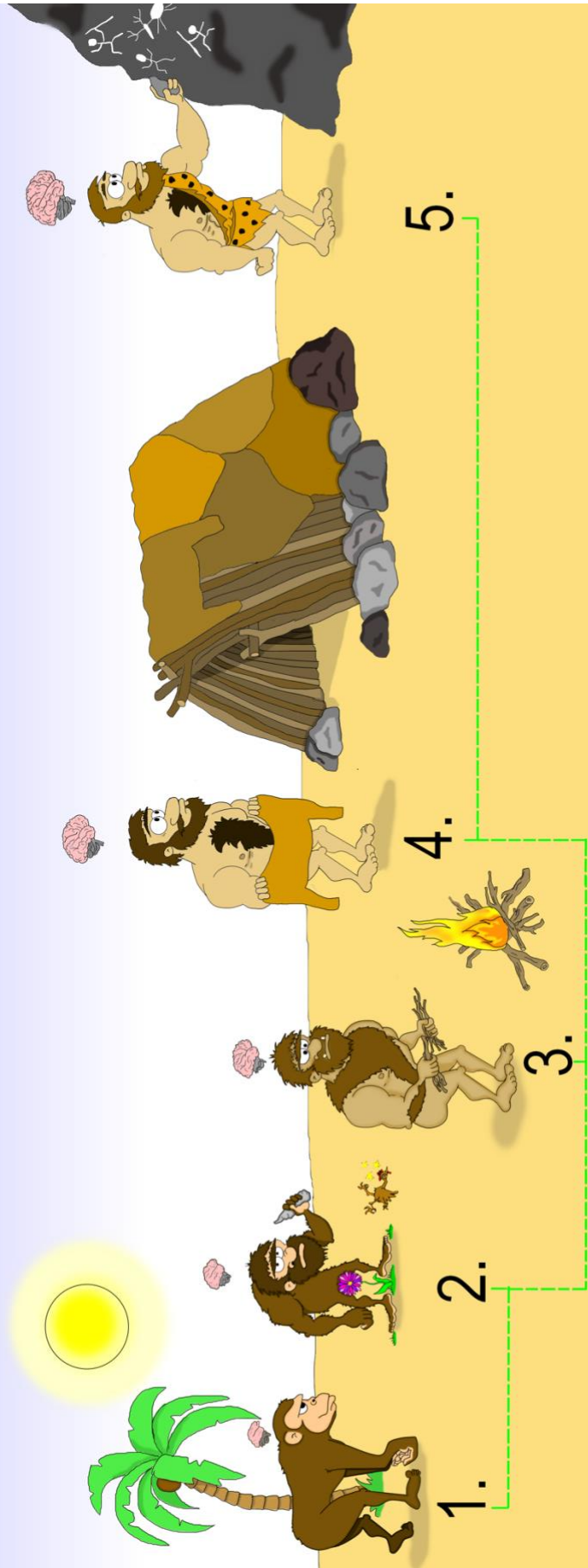
Onko väite **oikein O** vai **väärin V**?

1. Väärin. (Maapallo syntyi 4,7 miljardia vuotta sitten.)
2. Väärin. (Elämän kehittyminen maapallolle oli hidasta.)
3. Oikein.
4. Oikein.
5. Oikein.
6. Oikein.
7. Oikein.
8. Väärin. (Dinosaurukset kehittyivät krokotiilieläimistä.)
9. Oikein.
10. Väärin. (Nykyihminen kehittyi Afrikassa.)

Vastaa kysymyksiin.

1. Maapallo oli sulaa kivimassaa, joka vähitellen jähmettyi kiveksi.
2. Meret syntyivät, kun vesihöyry tiivistyi vedeksi ja satoi vetenä maahan.
3. Veteen syntyi ensimmäiseksi soluja.
4. Ensimmäisiä eliöitä olivat bakteerit.
5. Ensimmäisiä kasveja olivat sinilevät.
6. Kasvit tuottavat happea.
7. Dinosaurukset kehittyivät krokotiilieläimistä.
8. Tiedämme dinosauruksista, koska tutkijat ovat löytäneet niiden fossiileja.
9. Linnut kehittyivät liskoista.
10. Apina on ihmisen lähin sukulainen.
11. Nykyihminen on Afrikasta.

IHMISLAJIN KEHITYS- EVOLUUTIO

IHMISEN ESIHISTORIA

Apinat ovat ihmisten sukulaisia.

Maapallolla on ollut erilaisia apinalajeja, apinaihmlajeja ja myöhemmin ihmislajeja.

Nykyään on olemassa vain yksi ihmislaji, nykyihminen eli *viisas ihminen*.

Muut ihmislajit hävisivät sukupuuttoon.

Nykyihminen (*Homo sapiens*) kehittyi 200 000 – 100 000 vuotta sitten Afrikassa.

Erilaiset ihmislaajat:

1. ***Australopithecus*** (apinamainen)
2. ***Homo habilis*** (ensimmäinen ihminen, valmisti kivistä työkaluja)
3. ***Homo erectus*** (pystyihminen, käveli kahdella jalalla, keksi tulen käytön)
4. ***Homo neanderthalensis*** (valmisti esineitä ja vaatteita, jonkinlainen puhekyky)
5. ***Homo sapiens*** (nykyihminen, piirsi luolamaalauksia, taitava käsistään)

Miljoonien vuosien aikana ihminen muuttui ja oppi erilaisia taitoja:

- käveleminen kahdella jalalla
- aseiden valmistaminen
- puhuminen
- tulen käyttö
- luolamaalauksen piirtäminen
- aivot kasvoivat suuremmiksi
- karvat vähenivät

Tärkeimpiä tapahtumia ihmisen historiassa:

1. Käveleminen kahdella jalalla.
2. Karvapeitteen väheneminen.
3. Puhe-elimistön kehittyminen.
4. Aivojen ja älykkyyden kasvaminen.

TEHTÄVÄT: IHMISEN ESIHISTORIA

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Apinat ovat ihmisten sukulaisia.
2. Maapallolla on ollut erilaisia apinalajeja ja ihmislajeja.
3. Nykyään on olemassa vain yksi ihmislaji, *Homo sapiens*.
4. Muut ihmislajit hävisivät sukupuuttoon.
5. *Homo habilis* on ensimmäinen ihminen.
6. *Homo erectus* käveli kahdella jalalla.
7. *Homo erectus* osasi puhua.
8. *Homo erectus* keksi tulen käytön.
9. Ihmisen kehittyessä sen karvat vähenivät.
10. Nykyihmisen aivot ovat pienemmät kuin aikaisempien ihmislajien.

Vastaa kysymyksiin.

1. Minkä eläimen sukulaisia ihmiset ovat?
2. Mikä on nykyihmisen toinen nimi?
3. Miksi maapallon ihmislajeista jäljellä on vain *Homo sapiens*?
4. Kun ihminen kehittyi, mitä tapahtui aivoille?
5. Kun ihminen kehittyi, mitä tapahtui karvapeitteelle?
6. Osasivatko kaikki ihmislajit käyttää tulta?
7. Osasivatko kaikki ihmislajit puhua?
8. Miten *Homo erectus* eroaa *Homo habiliksesta*?
9. Mitkä olivat tärkeimmät tapahtumat ihmisen historiassa?

TEHTÄVÄT: IHMISEN ESIHISTORIA

Kirjoitustehtävä.

Harjoittele kirjoittamaan seuraavat sanat:

- apinalajit
- apinaihmisajat
- ihmislajit
- *Homo sapiens*
- *Australopithecus*
- *Homo habilis*
- *Homo erectus*
- *Homo neanderthalensis*
- pystyihminen
- puhekyky
- luolamaalaukset

Laita ihmislajit aikajärjestykseen, vanhin ensin, numeroin (1–5).

Homo neanderthalensis _____

Homo habilis _____

Homo sapiens _____

Homo erectus _____

Australopithecus _____

Tarkista oikea rivi: 4, 2, 5, 3, 1.

Esseetehtävä.

1) Kerro, miten ihminen kehittyi nykyiseksi ihmiseksi.

- eri ihmislajit ja niiden ulkonäkö
- eri ihmislajien taidot
- tärkeimmät muutokset ja kehitykset

VASTAUKSET: IHMISEN ESIHISTORIA

Onko väite **oikein O** vai **väärin V**?

1. Oikein.
2. Oikein.
3. Oikein.
4. Oikein.
5. Oikein.
6. Oikein.
7. Väärin. (Ei osannut vielä puhua.)
8. Oikein.
9. Oikein.
10. Väärin. (Nykyihmisen aivot ovat suuremmat kuin aikaisempien ihmislajien.)

Vastaa kysymyksiin.

1. Ihmiset ovat apinan sukulaisia.
2. Nykyihminen on *Homo sapiens*.
3. Muut ihmislajit kuolivat sukupuuttoon.
4. Aivot kasvoivat suuremmiksi.
5. Karvapeite väheni.
6. Ei.
7. Ei.
8. *Homo erectus* käveli pystyasennossa, sillä oli vähemmän karvoja ja se osasi käyttää tulta.
9. Tärkeimpiä tapahtumia ihmisen historiassa:
  - Käveleminen kahdella jalalla.
  - Karvapeitteen väheneminen.
  - Puhe-elimistön kehittyminen.
  - Aivojen ja älykkyyden kasvaminen.

ELÄMÄÄ KIVIKAUDELLA

heimo

luolamaalaus

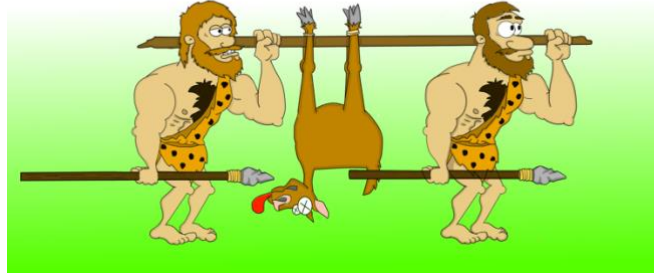
keräily (marjat, kasvit)

samaani

metsästys

ELÄMÄÄ KIVIKAUDELLA

Miten ihmiset elivät kivikaudella?

Ihmiset elivät heimoissa eli ryhmissä. Heimot olivat pieniä, koska ruokaa piti riittää kaikille.

Ihmiset söivät

- marjoja
- kasveja
- kalaa
- eläinten lihaa ja munia

Ihmiset hankkivat ravintonsa keräilemällä (marjat, kasvit) ja metsästämällä.

Naiset ja lapset keräsivät marjoja ja kasveja.

Miehet metsästivät.

Ihmiset liikkuvat ja muuttivat koko ajan paikasta toiseen.

Kun yhdessä paikassa loppui ruoka, he keräsivät kaikki tavaransa ja muuttivat uuteen paikkaan.

Koko heimo muutti aina yhdessä.

Ihmiset pelkäsivät kylmyyttä, sairauksia ja ruokapulaa.

Heimossa oli samaani, viisas johtaja, joka osasi parantaa sairauksia ja tulkita unia.

Ihmiset palvoivat aurinkoa ja eläimiä.

Miksi ihmiset tekivät luolamaalauksia?

Ei ole olemassa vain yhtä syytä, miksi ihmiset maalasivat luolan seiniin.

Historiantutkijoiden vaihtoehdot:

1. maalaukset liittyivät ihmisten uskontoon
2. maalausten eläimet toivat parempaa metsästysonnea
3. maalausten avulla opetettiin nuoria metsästäämään
4. maalaukset liittyvät tähtien tutkimiseen
5. maalaukset tehtiin juhlien vuoksi

Maalausvälineet:

- musta väri tehtiin hiilestä (hiili, kivi)
- punainen väri tehtiin punamullasta (multa)
- valkoinen väri tehtiin kalkista (kalkki, kivi)
- pensseli tehtiin eläinten karvoista

Väri pysyi paremmin luolan seinässä, kun siihen lisättiin päälle rasvaa tai linnunmunia.

TEHTÄVÄT: ELÄMÄÄ KIVIKAUDELLA

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Kivikauden ihmiset elivät heimoissa.
2. Heimot olivat suuria.
3. Miehet keräsivät marjoja ja kasveja.
4. Naiset metsästäivät.
5. Ihmiset elivät koko elämänsä samassa paikassa.
6. Samaani oli viisas johtaja, joka paransi ihmisiä ja tulkitsi unia.
7. Ihmiset palvoivat aurinkoa ja eläimiä.
8. Luolamaalauksissa käytetty musta väri tehtiin hiilestä.
9. Luolamaalauksissa käytetty valkoinen väri tehtiin kalkista.
10. Maalauspensselit valmistettiin eläinten karvoista.

Vastaa kysymyksiin.

1. Miksi kivikauden heimot olivat pieniä?
2. Mitä ihmiset söivät kivikaudella?
3. Mitkä olivat kivikauden naisten ja miesten tehtävät heimossa?
4. Miksi heimo muutti paikasta toiseen?
5. Mitä ihmiset palvoivat?
6. Miksi ihmiset tekivät luolamaalauksia?
7. Mistä tehtiin luolamaalauksissa käytetty punainen väri?
8. Mistä tehtiin luolamaalauksissa käytetyt pensselit?
9. Miten väri pysyi paremmin luolan seinässä?

TEHTÄVÄT: ELÄMÄÄ KIVIKAUDELLA

Kirjoitustehtävä.

Harjoittele kirjoittamaan seuraavat sanat:

- kivikausi
- heimo
- keräileminen
- samaani
- luolamaalaukset
- historiantutkija
- metsästyssonni
- uskonto
- punamulta
- pensseli
- kalkki

Esseetehtävä.

1) Kerro kivikauden heimon elämästä.

- miesten, naisten ja lasten tehtävät
- ruokavalio
- asuminen

2) Kivikauden luolamaalaukset.

- Miksi maalauksia tehtiin?
- Kerro maalausvälineistä.

3) Kuvittele, että olet lapsi, joka asuu kivikaudella heimon kanssa. Millaista elämäsi olisi?

- Mitä näet?
- Mitä teet päivisin?
- Mitä vanhempasi tekevät?
- Mitä muu heimo tekee?
- Missä asutte?

VASTAUKSET: ELÄMÄÄ KIVIKAUDELLA

Onko väite oikein O vai väärin V?

1. Oikein.
2. Väärin. (Heimot olivat pieniä.)
3. Väärin. (Naiset keräsivät marjoja ja kasveja.)
4. Väärin. (Miehet metsästivät.)
5. Väärin. (Ihmiset muuttivat paljon ruoan perässä.)
6. Oikein.
7. Oikein.
8. Oikein.
9. Oikein.
10. Oikein.

Vastaa kysymyksiin.

1. Heimot olivat pieniä, jotta samassa paikassa ruokaa riittäisi kaikille.
2. Ihmiset söivät marjoja, kasveja, kalaa ja eläinten lihaa ja munia.
3. Naiset keräsivät marjoja ja kasveja. Miehet metsästivät.
4. Ihmiset muuttivat löytääkseen lisää ruokaa.
5. Ihmiset palvoivat aurinkoa ja eläimiä.
6. Ihmiset tekivät luolamaalauksia ehkä näistä syistä:
  - maalaukset liittyivät ihmisten uskontoon
  - maalausten eläimet toivat parempaa metsästysonnea
  - maalausten avulla opetettiin nuoria metsästämään
  - maalaukset liittyivät tähtien tutkimiseen
  - maalaukset tehtiin juhlien vuoksi
7. Punainen väri tehtiin punamullasta.
8. Pensselit tehtiin eläinten karvoista.
9. Väri pysyi paremmin, kun siihen lisättiin päälle rasvaa tai linnunmunia.